

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

НАУКОВО-ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Методичні рекомендації до практичних занять
для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня денної
та заочної форм здобуття освіти за спеціальністю А1 «Освітні науки»

Електронний ресурс

Рецензенти:

М. І. Лазарєв – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Навчально-наукового інституту «Українська інженерно-педагогічна академія» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

О. І. Гуренко – доктор педагогічних наук, професор, перший проректор Бердянського державного педагогічного університету.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 11 від 25 червня 2025 року)*

Науково-дидактичні основи педагогічної діяльності : методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня денної та заочної форм здобуття освіти за спеціальністю А1 «Освітні науки» [Електронний ресурс] / уклад. М. П. Васильєва, Н. П. Рубан. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – (PDF 31 с.)

Методичні вказівки для проведення практичних занять з дисципліни «Науково-дидактичні основи педагогічної діяльності» спрямовані на створення умов для ефективної організації практичних занять з дисципліни у здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Їх опрацювання надасть змогу практично опанувати науково-дидактичними основами викладання спеціальних дисциплін у закладах освіти.

Видання рекомендовано здобувачам третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктора філософії) всіх спеціальностей, а також може бути корисним науково-педагогічним працівникам.

УДК 378:001.895 (075.5)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2025

© Васильєва М. П., Рубан Н. П., уклад., 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
2. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	6
3. ПІДГОТОВКА ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	7
4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	8
Практичне заняття № 1. Аналіз історичної ретроспективи розвитку освіти та її нормативно-правової бази	8
Практичне заняття № 2. Порівняний аналіз системи професійно-практичної підготовки в різних країнах світу.....	10
Практичне заняття № 3,4. Оптимальний вибір змісту, методів, форм і засобів навчання у закладах професійної освіти.....	12
Практичне заняття № 5,6. Аналіз сучасних дидактичних концепцій в освіті	14
Практичне заняття № 7,8. Методика організації та проведення лекційних занять в закладах освіти	18
Практичне заняття № 9,10. Методика організації та проведення практичних занять в закладах освіти	21
Практичне заняття № 11 Система аналізу й оцінювання навчальних досягнень в умовах компетентнісної парадигми.....	24
Практичне заняття №12. Визначення лідерських якостей педагога в процесі організації освітнього процесу в закладах освіти	27
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	29

ВСТУП

Сучасна професійна освіта повинна виступати одним із основних показників соціально-економічного та політичного розвитку держави, а також ключовим фактором, що забезпечує її стабільність. Виходячи з цього є зрозумілою увага до підготовки здобувачів вищої освіти ОС «доктор філософії» зі спеціальності А Освітні, педагогічні науки.

Методичні вказівки для проведення практичних занять структуровано відповідно двох розділів дисципліни:

- розділ 1. Наукові основи дидактики як теорії навчання (вивчаються концептуальні основи дидактики як галузі педагогічних знань, дидактична система та її характеристика).

- розділ 2. Теоретичні основи навчання, рушійні сили і логіка освітнього процесу (вивчаються дидактична характеристика змісту освіти та тенденції її розвитку на засадах компетентнісного підходу; теоретичні основи форм, методів, засобів навчання та діагностики результатів професійної підготовки в закладах освіти; педагогічна діяльність у закладах освіти на засадах лідерства).

Загальний обсяг часу на вивчення дисципліни «Науково-дидактичні основи педагогічної діяльності», яка є нормативною, становить:

- денна форма навчання (90 год.), у тому числі аудиторні заняття – 20 години (практичні заняття – 24 год.), самостійна робота – 46 годин;

- заочна форма навчання (90 год.), у тому числі аудиторні заняття – 10 годин (практичні заняття – 2 год.), самостійна робота – 78 годин.

Ефективній реалізації практичних занять сприятимуть представлені рекомендації щодо їх організації, виконання творчих і проблемних завдань, під час роботи з науковою, навчальною, навчально-методичною літературою.

Дисципліна «Науково-дидактичні основи педагогічної діяльності» є обов'язковою дисципліною у циклі підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктора філософії).

Автори методичних вказівок бажають успіхів здобувачам освіти в становленні їх як викладачів нового покоління!

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни є підготовка здобувачів освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктора філософії) до оволодіння методологічними засадами і психологічними основами процесу навчання задля формування здатності ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні проекти у сфері освіти та дотичні до неї міждисциплінарні проекти, використовувати лідерство під час їх реалізації; оволодіння вітчизняними та зарубіжними теоріями, концепціями, технологіями та методиками навчання, дидактичними системами в умовах компетентнісної парадигми освіти задля формування здатності здійснювати науково-педагогічну діяльність у закладах освіти; оволодіння науковими основами форм, методів і засобів навчання в сучасній дидактиці, здійснення якісної освіти в умовах глобалізації задля формування здатності виявляти, ставити та розв'язувати педагогічні задачі й задачі дослідницького характеру в сфері освіти; оцінювати результати та забезпечувати якість їх розв'язання.

Завдання дисципліни:

- формування уявлення про дидактичну систему як базове поняття, яке акумулює в собі дидактичний цикл і концентрує всі аспекти процесу навчання;
- засвоєння методу системно-змістової декомпозиції знань як інструменту розгляду дидактичних явищ, процесів і фактів;
- формування умінь ставити та розв'язувати педагогічні задачі й задачі дослідницького характеру в сфері освіти;
- оволодіння вітчизняними та зарубіжними теоріями, концепціями, технологіями та методиками навчання.

Результати навчання:

РН 4. Розробляти та реалізовувати одноосібно і в команді наукові та/або інноваційні освітні проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або педагогічну практику і розв'язувати значущі наукові й прикладні проблеми у сфері освіти з дотриманням норм академічної етики і врахуванням соціальних, економічних та правових аспектів.

РН 6. Інтегрувати передові концептуальні та методологічні підходи з науково-дидактичних, виховних та адаптивних основ освіти й дотичних до неї міждисциплінарних напрямів, ініціювати наукові та прикладні дослідження на рівні останніх світових досягнень.

РН 7. Розробляти та викладати загальнопедагогічні, спеціальні навчальні дисципліни й дотичні до них дисципліни у закладах освіти з використанням інноваційних педагогічних технологій.

На практичних заняттях організується детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формуються необхідні компетентності шляхом виконання відповідно поставлених завдань. При цьому активно використовуються активні методи навчання.

У структурі практичного заняття домінує самостійна робота здобувачів, яка виступає каналом самоудосконалення майбутнього фахівця у галузі освіти.

У процесі підготовки до практичних занять здобувачі самостійно відпрацьовують навчальну, методичну та наукову літературу, що дозволяє їм навчитись критично оцінювати різні джерела знань, робити обґрунтовані висновки.

2. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Кожне практичне заняття з дисципліни «Науково-дидактичні основи професійної освіти» спрямовано на відпрацювання здобувачем теоретичного матеріалу через реалізацію його в практичній площині. Тематика практичних занять та їх обсяг занять представлені в табл.

Практичні заняття, їхній зміст та обсяг

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ДФЗО	ЗФЗО
1.	Аналіз історичної ретроспективи розвитку освіти та її нормативно-правової бази	2	0,25
2.	Порівняний аналіз системи професійно-практичної підготовки в різних країнах світу	2	0,25
3.	Оптимальний вибір змісту, методів, форм і засобів навчання у закладах освіти	4	0,25
4.	Аналіз сучасних дидактичних концепцій в освіті	4	0,25
5.	Методика організації та проведення лекційних занять в закладах освіти	4	0,25
6.	Методика організації та проведення практичних занять в закладах освіти	4	0,25
7.	Система аналізу й оцінювання навчальних досягнень в умовах компетентнісної парадигми	2	0,25
8.	Визначення лідерських якостей педагога в процесі організації освітнього процесу в закладах освіти	2	0,25
Усього		24	2

3. ПІДГОТОВКА ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

При підготовці до кожного практичного заняття з дисципліни «Науково-дидактичні основи професійної освіти» здобувач повинен урахувати його структуру, яка включає такі етапи:

1. Привітання.
2. Підготовка здобувачів до виконання завдань даного заняття.
3. Актуалізація базових знань.
4. Формування виконавчих дій.
5. Підведення підсумків.

Після привітання другий етап заняття передбачає повідомлення теми заняття, постановку мети і її мотивування шляхом підкреслення ролі виконаної роботи та її апробації на занятті.

Третій етап заняття включає вказівки на зв'язки, що встановлює передбачувана робота із лекційним матеріалом, способи його використання задля вирішення завдань практичного заняття.

Четвертий етап заняття передбачає безпосередньо виступи слухачів із доповідями та рефератами, обґрунтування ними отриманих висновків, сумісне обговорення спірних питань.

Виступ може мати позитивну оцінку за умов якісної побудови повідомлення та якісного його подання.

При цьому важливо, щоб були враховані новизна матеріалу, чіткість основних положень, логічність переходів, переконливість доказів, використання прикладів, відсутність зайвих слів. Водночас доповідач повинен продемонструвати особистісну переконаність у висловлюваному, прийнятність темпу мови, звучність голосу, високий ступінь власного інтересу до теми доповіді, переймання зацікавленістю інших здобувачів.

П'ятий етап обов'язково містить загальні висновки за результатами виконаних завдань та оцінку.

4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1 АНАЛІЗ ІСТОРИЧНОЇ РЕТРОСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА ЇЇ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ

Мета заняття: на основі вивчення історичного становлення освіти та дидактики, знань та розуміння суті нормативно-правової бази її реалізації у сучасних умовах розвитку суспільства та сформуванню здатність здійснювати аналіз історичних передумов становлення аналізованого виду освіти і нормативно-правового підґрунтя її функціонування.

Питання для підготовки до заняття:

1. З'ясувати історичні етапи розвитку освіти.
2. Визначити особливості розвитку освіти на сучасному етапі розвитку суспільства.
3. З'ясувати трактування категорії «дидактика» в різні історичні періоди.
4. Дослідити історичні етапи становлення дидактики.
5. Проаналізувати нормативно-правове регулювання розвитку освіти в Україні на сучасному етапі її розвитку.

Завдання, що виконуються на занятті:

Завдання № 1. Здійснити аналіз етапів розвитку освіти у вигляді таблиці:

Етапи розвитку освіти

Період	Суть періоду	Актуальність ідей на сучасному етапі
Перший період (початок XVIII ст. – до середини XIX ст.).		
Другий період (з середини XIX ст. – до 90-х рр. XIX ст.)		
Третій період (з 90-х рр. XIX ст. до 1917р.).		
Перший період (1917–1940)		
Другий період (1940–1959)		
Третій період (1959–1980)		
Сучасний етап		

Завдання № 2. Визначити суть історичних періодів становлення дидактики у вигляді таблиці:

Історичні періоди становлення дидактики

Період	Суть періоду
Перший період	
Другий період	
Третій період	

Завдання 3. На основі аналізу нормативно-правових джерел інформації заповнити таблицю.

Аналіз нормативно-правових документів щодо змісту, планування й організації освітнього процесу

№	Назва документу	Завдання															
1.	Закон України «Про освіту»	Компетентність - <i>Стаття 12.</i> Повна загальна середня освіта Метою повної загальної середньої освіти є.....															
		Компетентності, що формуються: <i>Стаття 15.</i> Професійна (професійно-технічна) освіта Метою професійної (професійно-технічної) освіти є... <i>Стаття 17.</i> Вища освіта Метою вищої освіти є ... Післядипломна освіта Курси підвищення кваліфікації															
2.	Концептуальна модель для розроблення освітніх програм	Чотиривимірна модель освіти Ключові психосоціальні навички для освіти XXI століття															
		<table border="1"> <thead> <tr> <th>Вимір навчання</th> <th>Навички</th> <th>Визначення та призначення</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Когнітивний вимір («Учитися знати»)</td> <td>- творчість - критичне мислення - вирішення проблем</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Інструментальний вимір («Учитися діяти»)</td> <td>- співпраця - переговори - прийняття рішень</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Індивідуальний вимір («Учитися бути»)</td> <td>- саморегуляція - стійкість - комунікація</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Соціальний вимір («Учитися жити разом»)</td> <td>- повага до різноманітності - емпатія - участь</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Вимір навчання	Навички	Визначення та призначення	Когнітивний вимір («Учитися знати»)	- творчість - критичне мислення - вирішення проблем		Інструментальний вимір («Учитися діяти»)	- співпраця - переговори - прийняття рішень		Індивідуальний вимір («Учитися бути»)	- саморегуляція - стійкість - комунікація		Соціальний вимір («Учитися жити разом»)	- повага до різноманітності - емпатія - участь	
		Вимір навчання	Навички	Визначення та призначення													
		Когнітивний вимір («Учитися знати»)	- творчість - критичне мислення - вирішення проблем														
		Інструментальний вимір («Учитися діяти»)	- співпраця - переговори - прийняття рішень														
		Індивідуальний вимір («Учитися бути»)	- саморегуляція - стійкість - комунікація														
Соціальний вимір («Учитися жити разом»)	- повага до різноманітності - емпатія - участь																
3.	Педагогічна Конституція Європи (2013)	Основні педагогічні цінності: Основні компетенції європейського вчителя: Найважливіша компетентність педагога XXI століття –															
4.	Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» (2021)	Загальні компетентності:															
5.	Професійний стандарт за професіями вчителя у ЗЗСО (2020)	Загальні компетентності:															
6.	Концептуальна реформа Нова українська школа (2016)	10 ключових компетентностей і 4 наскрізні лінії НУШ:															
7.	Концептуальна реформа Нової української школи (2016); Закон України «Про освіту» (2017) і Рамкова програма оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя (2018)	Провести порівняльний аналіз ключових компетентностей, зазначених у названих документах:															

Завдання 4. З урахуванням результатів аналізу нормативно-правових джерел інформації виступити з підготовленим есе за однією із запропонованих тем: «Вплив ... на формування (розвиток) ...»; «Взаємозв'язок ... з вимогами ...», «Інтеграція концептуальних положень ... у інноваційному освітньому проєкті» або за варіантом теми аспіранта (-тки).

Завдання 5. Створити інтелект-карту, що унаочнює реалізацію положень нормативно-правових документів у дисертаційному дослідженні або запропонованому інноваційному освітньому проєкті.

Підсумки заняття

Підведення підсумків заняття передбачає:

- оцінку:
 - ступеня й рівня підготовки групи й окремих здобувачів до заняття (шкала оцінювання: не підготовлені, підготовлені частково, підготовлені);
 - активності в обговоренні результатів виконання завдань (кількість здобувачів, що брали участь у виконанні завдань);
 - правильності виконання завдань (загальна кількість здобувачів, що виконали завдання без помилок);
- виставлення заліку за підсумками роботи здобувачів, що виконали завдання і прийняли участь в обговоренні і взаємоперевірці;
- видачу додаткових індивідуальних завдань здобувачам, які не одержали заліку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2 ПОРІВНЯНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Мета заняття: на основі з'ясування термінологічної основи порівняльно-педагогічних досліджень в освіті, знань особливостей систем професійно-практичної підготовки в різних країнах світу, специфіки втілення дуальної освіти в Україні, сформувані здатності здобувачів освіти здійснювати аналіз досліджуваних систем та робити обґрунтовані висновки щодо їх застосування до умов вітчизняної системи освіти, а також працювати в команді.

Питання для підготовки до заняття:

1. Визначити завдання порівняльно-педагогічних досліджень в
2. Суть понять система освіти, система професійно-практичної підготовки, дидактична система.
3. Провести порівняний аналіз систем професійно-практичної підготовки фахівців в різних країнах світу.
2. З'ясувати особливості втілення дуальної освіти в Україні.

Завдання для виконання на практичному занятті

Завдання № 1. З'ясувати термінологічну основу порівняльно-педагогічних досліджень в професійній освіті у вигляді таблиці:

Термінологічна основа порівняльно-педагогічних досліджень

Термін	Суть терміну
Система	
Система освіти	
Система професійно-практичної підготовки	
Дидактична система	

Завдання № 2. Провести порівняний аналіз систем професійно-практичної підготовки фахівців у різних країнах світу (обираються здобувачами освіти довільно). Завдання виконується в команді та оформляється у вигляді таблиці:

Порівняний аналіз системи професійно-практичної підготовки фахівців в різних країнах світу

Країна	Зміст системи професійно-практичної підготовки фахівців	Переваги	Недоліки

Завдання № 3. Розв'яжіть кейс «Дуальна освіта». Завдання виконується в команді.

Кейс «Дуальна освіта»

На сучасному етапі розвитку суспільства особливого значення набуває дуальна освіта. У розділі 1.3 «Професійна освіта» Дорожньої карти освітніх реформ (2015–2025), розробленої Стратегічною дорадчою групою при МОН України з урахуванням досвіду ЄС, передбачені першочергові заходи щодо реформування системи професійної освіти і навчання, передусім правового характеру. Насамперед це стосується розробки необхідних нормативно-правових актів та освітніх стандартів дуальної освіти. Так, натепер вже ухвалений Закон України «Про професійну (професійно-технічну освіту) від 10.02.1998 № 103/98-ВР, схвалена Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти від 19 вересня 2018 р. № 660-р. Триває підготовка Регіональних цільових програм розвитку професійної освіти за участю роботодавців, які базуються на реальному попиті у фахівцях (з урахуванням перспектив розвитку національного та регіонального ринків праці).

Питання до кейсу:

1. Які закони слід прийняти (чи скорегувати) в Україні для активізації реалізації дуальної освіти?
2. Чи вважаєте Ви, що досвід інших країн слід взяти до уваги для розвитку дуальної освіти. Якщо так, то який і чому?

Підсумки заняття

Підведення підсумків заняття передбачає:

- оцінку:
 - ступеня й рівня підготовки групи й окремих здобувачів до заняття (шкала

оцінювання: не підготовлені, підготовлені частково, підготовлені);

– активності в обговоренні результатів виконання завдань (кількість здобувачів, що брали участь у виконанні завдань);

– правильності виконання завдань (загальна кількість здобувачів, що виконали завдання без помилок);

• виставлення заліку за підсумками роботи здобувачів, що виконали завдання і прийняли участь в обговоренні і взаємоперевірці;

• видачу додаткових індивідуальних завдань здобувачам, які не одержали заліку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3,4 **ОПТИМАЛЬНИЙ ВИБІР ЗМІСТУ, МЕТОДІВ, ФОРМ І ЗАСОБІВ** **НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

Мета: на основі знань категорій дидактики, існуючих методів, прийомів і засобів реалізації освітнього процесу та умов їх доцільного вибору у відповідності до цілей навчання у професійній освіті сформувати здатності визначати дієвий дидактичний інструментарій у закладах освіти та командної роботи.

Питання для підготовки до заняття:

1. Схарактеризувати основні категорії дидактики.
2. З'ясувати тенденції розвитку освіти на засадах компетентнісного підходу
3. Надати характеристику поняттям «метод виховання», «прийом виховання», «засоби виховання».

Завдання для виконання на практичному занятті

Завдання 1. На основі аналізу джерел наукової інформації визначити особливості зреалізації законів, закономірностей та принципів навчання в освітньому процесі
Заповнити таблицю:

Реалізація законів, закономірностей, принципів навчання в освітньому процесі

№	Назва	Реалізація в освітньому процесі
1	2	3
	<i>Зміст філософії педагогічної освіти</i> визначають ...	
	<i>В центрі змісту педагогічної освіти</i> знаходяться питання ...	
	<i>Стрижневою основою змісту педагогічної освіти</i> є ...	
	<i>Зміст педагогічної освіти</i> підпорядковується потребі ...	
	Закони освітнього процесу	
...		
	Закономірності освітнього процесу	
	<i>Дидактичні (змістовно-процесуальні) закономірності</i>	
...		
	<i>Психологічні закономірності</i>	
...		
	<i>Управлінські закономірності</i>	
...		
....		

<i>Соціологічні закономірності</i>		
...		
....		
<i>Організаційні закономірності</i>		
...		
....		
<i>Принципи навчання</i>		
....		
.....		

Завдання 2. З урахуванням результатів заповнення табл., виступити з підготовленим есе за однією із запропонованих тем: «Вплив дії закону (ів) на ...»; «Закономірності, що обумовлюють ...», «Принципи навчання, дотримання яких забезпечує ...», «Взаємозв'язок ... і ...» або за варіантом теми аспіранта (-тки)

Завдання 3. Створити інтелект-карту, що унаочнює перелік (або суть) законів, закономірностей і принципів навчання, що реалізуються у запропонованому Вами інноваційному освітньому процесі.

Завдання 4. Визначити й обґрунтувати доцільні методи, форми, засоби навчання та контролю в теоретичній та практичній підготовках у закладах освіти. Завдання виконується на основі командної роботи. Для представлення результатів скористайтесь формою таблиці:

Вибір дидактичного інструментарію у закладі освіти (на вибір)

Напрямок підготовки	Особливості підготовки	Доцільні методи навчання	Доцільні форми навчання	Доцільні засоби навчання	Доцільні форми контролю
<i>Загальноосвітній цикл</i>					
Гуманітарна					
Природничо-наукова					
<i>Професійний цикл</i>					
Професійне навчання					
Практика					

Завдання 5. Проаналізуйте навчальний план вашої спеціальності. Визначте його структуру (співвідношення гуманітарних, соціально-економічних, професійно-орієнтованих та вибіркових дисциплін). Чи є вона, на вашу думку, оптимальною? Завдання виконується в команді.

Завдання 6. Критично проаналізуйте структуру і зміст робочої програми однієї із фахових дисциплін (на вибір здобувача освіти). Чи є у Вас пропозиції щодо її удосконалення?

Завдання 7. Наведіть свої міркування з приводу того, полегшується чи ускладнюється, на Вашу думку, робота викладача в умовах постійного зростання кількості методів, прийомів та засобів навчання? Яким методам, прийомам та засобам навчання Ви особисто віддаєте перевагу?

Завдання 8. Проведіть дискусію за темою «Тенденції розвитку форм, методів і засобів навчання в закладах освіти на засадах компетентнісного підходу»

Підсумки заняття

Підведення підсумків заняття передбачає:

- оцінку:
 - ступеня й рівня підготовки групи й окремих здобувачів до заняття (шкала оцінювання: не підготовлені, підготовлені частково, підготовлені);
 - активності в обговоренні результатів виконання завдань (кількість здобувачів, що брали участь у виконанні завдань);
 - правильності виконання завдань (загальна кількість здобувачів, що виконали завдання без помилок);
- виставлення заліку за підсумками роботи здобувачів, що виконали завдання і прийняли участь в обговоренні і взаємоперевірці;
- видачу додаткових індивідуальних завдань здобувачам, які не одержали заліку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5,6

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ДИДАКТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ В ОСВІТІ

Мета заняття: на основі знань щодо діапазону та суті дидактичних концепцій забезпечити розвиток у здобувачів освіти здатності щодо аналізу цих концепцій, їх інтегрування в освіті та на межі предметних галузей, а також ініціювати їх застосування у власній дисертаційній роботі.

Питання для підготовки до заняття:

1. Поняття дидактичної концепції.
2. Види дидактичних концепцій у історичному контексті.
3. Сучасні дидактичні концепції.

Завдання для виконання на практичному занятті

Завдання 1. Опитування здобувачів освіти за темою заняття на основі техніки «термінологічне коло».

Завдання 2. Узагальнити сутнісні характеристики дидактичних концепцій. Результати роботи оформити у вигляді таблиці:

Дидактичні концепції

№ з/п	Назва концепції	Суть концепції	Ключові характеристики концепції
1.	Концепція дидактичного енциклопедизму		
2.	Концепція дидактичного формалізму		
3.	Концепція дидактичного прагматизму (утилітаризму)		

4.	Концепція функціонального матеріалізму		
5.	Парадигмальна концепція		
6.	Кібернетична концепція		
7.	Асоціативна теорія навчання		
8.	Теорія поетапного формування розумових дій у процесі навчання		
9.	Управлінська модель навчання		
10.	Культурно-історична концепція (Є. О. Ямбург)		
11.	Системно-синергетична концепція (М. М. Таланчук)		
12.	Концепція ноосферизма (О.І. Субетто)		
13.	Концепція персоніфікованого навчання (В.П. Беспалько)		

Завдання 3. Визначити та обґрунтувати наукові концепції згідно теми дисертаційної роботи.

Завдання 4. Розробити базис педагогічної системи у Вашому дисертаційному дослідженні. Заповнити табл:

Основні компоненти педагогічної ситеми

Визначення педагогічної системи:	... це безліч взаємопов'язаних структурних і функціональних компонентів, підпорядкованих цілям виховання, освіти та навчання підростаючих поколінь і дорослих людей. Педагогічна система виникає тоді, коли з'являється потреба у вихованні, освіті та навчанні будь-яких груп людей. Педагогічна система є складною безперервно мінливою соціальною системою управління, в якій вирішуються освітньо-виховні завдання і досягаються педагогічні цілі
Структурні компоненти педагогічної системи:	... це обов'язкові та постійні компоненти педагогічної системи: суб'єкт педагогічної діяльності, суб'єкт-об'єкт педагогічної діяльності, їх взаємовідносини
<i>Характеристика основних компонентів педагогічної системи (за В. Симоновим і Л. Спіріним)</i>	
Мета педагогічної діяльності: дитина, учень, студент тощо):	
Суб'єкт педагогічної діяльності (той, хто керує системою):	
Суб'єкт-об'єкт педагогічної діяльності (той, ким управляють):	
Відносини типу «Суб'єкт – суб'єкт-об'єкт»:	

Зміст педагогічної діяльності:	
Способи педагогічної діяльності:	
Педагогічні засоби:	
Організаційні форми:	
Результат діяльності:	

Завдання 5. Для реалізації педагогічної системи на основі розробленого базису сформулювати дослідницькі задачі за двома напрямками:

- технологічним (дослідження професійно-важливих аспектів);
- соціально-особистісним: (аспекти вимог до особистості в контексті дослідження).

Обґрунтувати способи (шляхи, напрямки) розв’язання поставлених задач.

Завдання 6. Визначити компоненти педагогічних умов, які імовірно можуть виявитися значущими при розв’язанні окреслених дослідницьких задач (на основі компонентів педагогічних умов, що наведено в таблиці нижче). Підготувати коротку доповідь.

Компоненти педагогічних умов

Назва компонентів	Стисла характеристика компоненту
Дидактичні:	є результатом планомірного добору, конструювання та реалізації елементів змісту, методів, прийомів та організаційних форм навчання для досягнення конкретних дидактичних цілей на основі ідей індивідуалізації та диференціації навчання, його системності й послідовності
Змістовні:	обумовлюють програмно-цільове забезпечення освітнього процесу й ціннісно-орієнтаційну спрямованість виховного процесу, його новизну, інформативність аудиторної та позааудиторної діяльності студентів, їх свободу у виборі освітньої траєкторії
Методичні:	пов’язані з навчально-методичним забезпеченням освітнього процесу і визначаються як сукупність форм, методів, засобів навчання, спрямованих на формування у майбутніх фахівців певних професійних знань, умінь, компетенцій
Процесуальноопераційні:	впливають на вибір відповідних технологій і методик навчання, вибір форм діяльності студентів в освітньому процесі
Організаційні:	спрямовані на досягнення прогресивних змін у процесі формування майбутнього фахівця через налагодження відповідної діяльності студентів і викладача
Соціальнопедагогічні:	забезпечують зв’язок закладу освіти із соціальним оточенням і дають можливість підвищити наукове обґрунтування його функціонування
Психологопедагогічні:	це цілеспрямовано створені обставини (освітнє середовище), в яких забезпечена взаємодія сукупності психологічних і педагогічних чинників для формування необхідних компетентностей і якостей особистості
Мотиваційносмислові:	забезпечують стійкий інтерес до навчання, розуміння його особистісного і суспільного значення, емоційно-психологічний клімат та задоволеність освітнім процесом
Комунікативні:	націлені на організацію взаємодії учасників педагогічного процесу на основі діалогічності спілкування

Завдання 7. За результатами аналізу інформаційних джерел:

1) здійснити співставлення європейських мета рамок кваліфікацій і Національної рамки кваліфікацій. З'ясувати призначення кожної рамки для освіти і суспільства. Уточнити значення введеної до Національної рамки кваліфікацій України інтегральної компетентності:

Співставлення Європейських мета рамок і Національної рамки кваліфікацій

Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя (2017 р.)	Рамка кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (2005 р.)	Національна рамка кваліфікацій (2011 р.)
-Знання	- Знання та розуміння	- Знання
- Уміння (когнітивні та практичні)	- Застосування знань і розуміння	- Уміння (когнітивні та практичні)
- Відповідальність та автономність	- Формування суджень - Комунікація	- Комунікація - Відповідальність та автономність
	- Уміння навчатися	
Призначення:	Призначення:	Призначення: Інтегральна компетентність відображає ...

2) порівняти сформований у системі дескрипторів Національної рамки кваліфікацій України опис кваліфікації певного рівня для конкретної спеціальності та галузі знань в межах Вашого дисертаційного дослідження з описами кваліфікацій еквівалентних рівнів у системі дескрипторів Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя та Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти. Підготувати коротку доповідь.

Зіставлення кваліфікаційних рівнів європейських мета рамок кваліфікацій і Національної рамки кваліфікацій

Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя (2017 р.)	Рамка кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (2005 р.)	Національна рамка кваліфікацій (2011 р.)
Рівень 1		
Рівень 2		2 рівень: перший (початковий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти
Рівень 3		3 рівень: кваліфікація професійної (професійно-технічної) освіти: - другий (базовий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти
Рівень 4		4 рівень: кваліфікація професійної (професійно-технічної) освіти: - третій (вищий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти
Рівень 5 (в межах першого циклу вищої освіти)	Короткий цикл (в межах першого циклу вищої освіти)	5 рівень: - кваліфікації професійної (професійно-технічної) освіти: третій (вищий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти; - кваліфікація фахової передвищої освіти: фаховий молодший бакалавр; - кваліфікація вищої освіти: молодший

		бакалавр
Рівень 6 (перший цикл вищої освіти)	Перший цикл вищої освіти	6 рівень: - кваліфікація вищої освіти: бакалавр
Рівень 7 (другий цикл вищої освіти)	Другий цикл вищої освіти	7 рівень: магістр
Рівень 8 (третій цикл вищої освіти)	Третій цикл вищої освіти	8 рівень: доктор філософії, доктор мистецтва, доктор наук

Підсумки заняття

Підведення підсумків заняття передбачає:

- оцінку:
 - ступеня й рівня підготовки групи й окремих здобувачів до заняття (шкала оцінювання: не підготовлені, підготовлені частково, підготовлені);
 - активності в обговоренні результатів виконання завдань (кількість здобувачів, що брали участь у виконанні завдань);
 - правильності виконання завдань (загальна кількість здобувачів, що виконали завдання без помилок);
- виставлення заліку за підсумками роботи здобувачів, що виконали завдання і прийняли участь в обговоренні і взаємоперевірці;
- видачу додаткових індивідуальних завдань здобувачам, які не одержали заліку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7,8 МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Мета заняття: на основі знань про структуру освітнього процесу; методів, форм й засобів навчання; особливостей їх застосування забезпечити здатності здобувачів вищої освіти ОНС «доктор філософії» розробляти та реалізовувати в команді інноваційні проекти для організації лекційних занять, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання про організацію освітнього процесу на основі компетентнісного підходу та інноваційних технологій.

Питання для підготовки до заняття:

1. Наведіть сутність й класифікацію форм організації освітнього процесу.
2. Визначте сутність й види методів навчання.
3. Які види лекцій існують?
4. Схарактеризуйте етапи лекційного заняття.
5. Визначте навчальні цілі лекційного заняття.
6. Які вимоги до вибору інноваційних методів та засобів реалізації етапів лекційного заняття існують?
7. Які інноваційні способи активізації навчальної діяльності можна використовувати на лекційних заняттях?

Завдання для виконання на практичному занятті

Завдання № 1. Розробити інноваційний дидактичний проєкт лекційного заняття для закладу освіти з дисципліни, яка досліджується у дисертаційній роботі, за представленою схемою:

Інноваційний дидактичний проєкт лекційного заняття

Тема лекції _____

Курс _____ спеціальність _____

Кількість навчальних годин _____

1. Науково-методичне обґрунтування теми: надається науково-методичне обґрунтування актуальності теми, значення її у майбутній професійній діяльності з позиції компетентнісного підходу, наводяться дані, що спрямовані на формування позитивної мотивації щодо теми лекції.

2. Навчальні цілі лекції формулюються з визначенням рівнів абстракції у викладенні лекційного матеріалу (β):

I рівень абстракції – описовий: матеріал викладається на рівні опису зовнішніх ознак, якостей, тих явищ, процесів, об'єктів, що вивчаються;

II рівень абстракції – аналітико-синтетичний: матеріал викладається на рівні аналізу причинно-наслідкових зв'язків, кількісних узагальнених співвідношень у поясненні природи явищ, об'єктів, процесів;

III рівень абстракції – системно-теоретичний: викладення матеріалу здійснюється на основі сучасних теорій, що розкривають системні закономірності;

IV рівень абстракції – концептуально-прогностичний: матеріал викладається проблемно в межах нових концепцій, ідей, на прогностичному рівні, що дозволяє моделювати можливий подальший розвиток цих явищ, об'єктів, процесів.

Формулюючи навчальні цілі необхідно вказувати запланований рівень абстракції (β), наприклад:

визначити ..., охарактеризувати... $\beta - I$,

дати порівняльний аналіз ... $\beta - II$,

розкрити на основі системного підходу закономірності, висвітлити теорію ...
 $\beta - III$,

розкрити концептуальні положення, визначити перспективи розвитку... $\beta - IV$.

3. Цілі розвитку особистості майбутнього фахівця – вказується перелік професійно важливих якостей, на розвиток яких спрямоване лекційне заняття.

4. Міждисциплінарна інтеграція.

Дисципліни	Знати	Вміти
1. Попередні (забезпечуючі) дисципліни. 2. Внутрішньопредметна інтеграція (між темами даної дисципліни).		

5. План та організаційна структура лекції

№ з/п	Основні етапи лекції та їх зміст	Цілі в рівнях абстракції	Тип лекції, інноваційні та традиційні методи і засоби активізації діяльності здобувачів освіти, матеріали методичного забезпечення	Час у хв.
1.	Підготовчий етап Визначення актуальності теми, навчальних цілей лекції та мотивація			
2.	Основний етап План викладення лекційного матеріалу.	... I II III IV ...	Вступна лекція, тематична лекція, проблемна лекція, міждисциплінарна лекція, оглядова, узагальнююча лекція, лекція-бесіда, лекція із застосуванням наочності.	
3.	Заключний етап 1.Резюме лекції, загальні висновки. 2.Відповіді на можливі запитання. 3.Завдання для самопідготовки студентів.		Навчальна література, завдання.	

6. Зміст лекційного матеріалу:

- а) розгорнутий конспект змісту теми;
- б) структурно-логічна схема змісту теми.

7. Матеріали активізації здобувачів освіти під час викладення лекції:

творчі питання та задачі, проблемні ситуації, матеріали лекційного контролю, ілюстративні матеріали метод брейнстормінгу.

8. Матеріали для самопідготовки здобувачів освіти:

- а) по темі, що викладена в лекції (література, питання, завдання);
- б) по темі наступної лекції (література, перелік основних питань).

Завдання 2. Представлення результатів розробленого інноваційного дидактичного проєкту лекційного заняття з певної дисципліни з обґрунтуванням вибору способів реалізації кожного його етапу.

Завдання 3. Реалізація фрагменту розробленого інноваційного дидактичного проєкту лекційного заняття здобувачем освіти. Командна робота щодо аналізу якості розробленого проєкту іншими здобувачами освіти навчальної групи.

Підсумки заняття

Підведення підсумків заняття передбачає:

- оцінку:

- ступеня й рівня підготовки групи й окремих здобувачів до заняття (шкала оцінювання: не підготовлені, підготовлені частково, підготовлені);
- активності в обговоренні результатів виконання завдань (кількість здобувачів, що брали участь у виконанні завдань);
- правильності виконання завдань (загальна кількість здобувачів, що виконали завдання без помилок);
- виставлення заліку за підсумками роботи здобувачів, що виконали завдання і прийняли участь в обговоренні і взаємоперевірці;
- видачу додаткових індивідуальних завдань здобувачам, які не одержали заліку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9,10

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Мета заняття: на основі знань про структуру освітнього процесу; методів, форм й засобів навчання; особливостей їх застосування забезпечити здатності здобувачів вищої освіти ОНС «доктор філософії» розробляти та реалізовувати в команді інноваційні проекти для організації практичних занять, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання про організацію освітнього процесу на основі компетентнісного підходу та інноваційних технологій.

Питання для підготовки до заняття:

1. Схарактеризуйте вимоги щодо формування компетентностей здобувачів освіти.
2. Визначте сутність й особливості реалізації практичного заняття.
3. Які структурні елементи практичного заняття виокремлюють?
4. Схарактеризуйте інноваційні методи та засоби формування компетентного фахівця.
5. Які особливості визначення цілей практичного заняття існують?
6. Визначте сутність й методи контролю сформованих знань, умінь й навичок.
7. Які інноваційні способи активізації можна використовувати при проведенні практичного заняття?

Завдання для виконання на практичному занятті

Завдання № 1. Розробити інноваційний дидактичний проект практичного заняття для закладу освіти з дисципліни, яка досліджується у дисертаційній роботі, за представленою схемою:

Інноваційний дидактичний проект практичного заняття

Тема _____
 Курс _____, спеціальність _____
 Кількість навчальних годин _____

1. Актуальність теми: розкривається значимість теми у майбутній професійній діяльності з позиції компетентнісного підходу, наводяться дані, спрямовані на формування позитивної мотивації, пізнавального інтересу до теми, що вивчається.

2. Навчальні цілі заняття формулюються з визначенням рівня засвоєння (*a*):
a – I - характеризується здатністю тих, хто навчається, розпізнавати, пригадувати раніше засвоєний матеріал;

a – II - здатність тих, хто навчається, самостійно відтворювати інформацію і застосовувати її в різноманітних типових випадках, що не вимагають створення нової інформації;

a – III - здатність тих, хто навчається, відтворювати і перетворювати засвоєну інформацію для обговорення відомих об'єктів навчання;

a – IV - здатність тих, хто навчається, самостійно використовувати засвоєну інформацію для отримання об'єктивно нової інформації.

Формулюючи навчальні цілі необхідно вказувати запланований рівень засвоєння (*a*), наприклад:

- ознайомитись, мати уявлення про ...(*a* - I),
- характеризувати, визначати сутність ... (*a* - II),
- оволодіти навичками, вміннями або вмiти ... (*a* - III),
- розвивати творчі здібності ... (*a* - IV).

3. Цілі розвитку особистості: вказується перелік професійно важливих якостей, на розвиток яких спрямоване практичне заняття.

4. Міждисциплінарна інтеграція.

Дисципліни	Знати	Вміти
1. Попередні (забезпечуючі) дисципліни. 2. Внутрішньопредметна інтеграція (між темами даної дисципліни).		

5. Зміст теми заняття може бути представленим:

- розгорнутим текстом змісту теми;
- структурно-логічною схемою змісту теми;
- тезисним викладенням змісту.

6. План та організаційна структура заняття

№ з/п	Основні етапи заняття, їх функції та зміст	Навчальні цілі в рівнях засвоєння	Методи контролю і навчання	Матеріали методичного забезпечення	Час у хв.
1	Підготовчий етап Організація заняття.			Таблиці, структурно-логічні схеми, обладнання, аудіо-, відеороліки.	
2	Постановка навчальних цілей та мотивація.				
3	Контроль вихідного рівня знань, навичок,	II-III	Вказується		

	умінь.		метод контролю (додаток)		
4	Основний етап Формування професійних вмінь та навичок (надається перелік основних практичних завдань)	III	Вказуються методи формування навичок, вмінь (додаток)	Алгоритми для формування практичних навичок, професійних вмінь, технологічні карти, обладнання, ситуаційні задачі.	
5	Заключний етап Контроль і корекція рівня професійних вмінь та навичок.	III	Методи контролю сформованості вмінь та навичок		
6	Підведення підсумків заняття.				
7	Домашнє завдання (основна і додаткова література по темі).				

7. Матеріали методичного забезпечення заняття

1. Матеріали контролю для підготовчого етапу заняття: питання, задачі, тестові завдання.
2. Матеріали методичного забезпечення основного етапу заняття: інноваційні методи та засоби (творчі навчальні задачі, вправи, технологічні карти, кейси тощо).
3. Матеріали контролю для заключного етапу: задачі, завдання, тести.

8. Література

- а) навчальна (основна і додаткова);
- б) наукова;
- в) методична.

Завдання 2. Представити результати розроблення інноваційного дидактичного проекту практичного заняття для закладу освіти з певної дисципліни з обґрунтуванням вибору способів реалізації кожного його етапу.

Завдання 3. Реалізувати фрагмент розробленого інноваційного дидактичного проекту здобувачем освіти. Командна робота щодо аналізу якості розробленого проекту іншими здобувачами освіти навчальної групи.

Підсумки заняття

Підведення підсумків заняття передбачає:

- оцінку:
 - ступеня й рівня підготовки групи й окремих здобувачів до заняття (шкала оцінювання: не підготовлені, підготовлені частково, підготовлені);
 - активності в обговоренні результатів виконання завдань (кількість здобувачів, що брали участь у виконанні завдань);

– правильності виконання завдань (загальна кількість здобувачів, що виконали завдання без помилок);

- виставлення заліку за підсумками роботи здобувачів, що виконали завдання і прийняли участь в обговоренні і взаємоперевірці;
- видачу додаткових індивідуальних завдань здобувачам, які не одержали заліку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11

СИСТЕМА АНАЛІЗУ Й ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ В УМОВАХ КОМПЕТЕНТІСНОЇ ПАРАДИГМИ

Мета заняття: на основі форм, методів і засобів оцінювання навчальних досягнень; особливостей їх застосування забезпечити здатності здобувачів вищої освіти ОНС «доктор філософії» розробляти та реалізовувати засоби оцінювання навчальних досягнень, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання про організацію освітнього процесу на основі компетентісного підходу та інноваційних технологій.

Питання для підготовки до заняття:

1. Визначте сутність й особливості реалізації оцінювання навчальних досягнень.
2. Які класифікаційні ознаки оцінювання навчальних досягнень виокремлюють?
3. Які особливості визначення цілей оцінювання навчальних досягнень існують?
4. Надати характеристику поняттям «метод оцінювання навчальних досягнень», «форма оцінювання навчальних досягнень», «засоби оцінювання навчальних досягнень».
5. Визначити сутність й методи контролю сформованих знань, умінь й навичок.
6. Які інноваційні способи активізації можна використовувати при проведенні оцінювання навчальних досягнень?

Завдання для виконання на практичному занятті

Завдання № 1. На основі аналізу джерел наукової інформації виявити класифікаційні ознаки та характеристики форм, видів, методів, засобів контролю навчальних досягнень:

Класифікаційні ознаки та характеристики форм, видів, методів, засобів контролю навчальних досягнень

№ з.п.	Назва	Реалізація в освітньому процесі
	Види контролю	
	...	
	...	

<i>Форми контролю</i>	
...	
...	
<i>Методи контролю</i>	
...	
...	
<i>Засоби контролю</i>	
...	
...	

Завдання 2. За результатами ознайомлення з Методичними рекомендаціями щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 кл. ЗЗСО (Наказ МОН України № 813 від 13.07.2021 р.) виявити концептуальну різницю між вперше впроваджуваною інституційною інновацією в оцінюванні результатів навчання та традиційним контролем знань:

Інституційно закріплені інноваційні засади оцінювання результатів навчання

Об'єктами оцінювання є ...	
Результати навчання – це ...	
До складників результатів навчання відносять ...	
Об'єктивні результати навчання – це ...	
Особисті надбання – це ...	
Мета формувального оцінювання ...	
Мета підсумкового оцінювання - ...	
Рівні результатів навчання рекомендовані як ...	
Характерними ознаками організації формувального оцінювання є ...	
Рівні реалізації навчальної діяльності рекомендовані як ...	
Тематична діагностувальна робота – це засіб ...	
Результатами оцінювання тематичних діагностувальних робіт є ...	
Основою для підсумкового оцінювання результатів навчання можуть бути ...	
Індивідуальна діагностувальна робота призначена для ...	

Завдання 3. Підготувати коротку доповідь щодо виявлених концептуальних відмін в оцінюванні результатів навчання та традиційному контролі знань. Сформулювати і висловити власну позицію щодо зазначеної інституційно введеної інновації.

Завдання 4. Поділити аспірантів на групи. Кожній групі вибрати тему навчальної дисципліни та ознайомитись із алгоритмом роботи. Кожна група встановлює відповідність рівня засвоєння, цілей навчання та результатів навчання відповідно до обраної теми дисципліни.

Алгоритм навчальних цілей за рівнями засвоєння матеріалу дисципліни

Рівень засвоєння	Результат навчання	Цілі навчання
Уявлення	Називає, орієнтується, розрізняє, розпізнає, керується, висказує загальне судження	Сформувати уявлення щодо ... Познайомити з ...
Розуміння	Аналізує, класифікує, доводить, пояснює, оцінює, порівнює, формулює, встановлює	Сформувати знання про ... Сформулювати поняття ... Розкрити поняття ... Навчити аналізувати (порівнювати, пояснювати) ... Дати оцінку ... Навчити застосовувати знання для ...
Застосування	Апробує, демонструє, використовує, організовує, планує, розробляє, вирішує, складає, читає	Сформувати вміння ... Навчити (планувати, вирішувати, вимірювати) ... Напрацьовувати ... Організовувати ... Використовувати ...
Творчість	Імпровізує, інтерпретує, констатує, переносить, проєктує, вдосконалює	Навчити застосовувати знання і уміння ... Навчити знаходити шляхи розв'язання протиріч ... Навчити діяти в нових ситуаціях ... Сконструювати (спроєктувати) ... Інтерпретувати ...

Завдання 5. Ознайомитись із літературою за запропонованим переліком. Встановити засади диференціації в організації освітнього процесу. Уточнити сутність поняття «індивідуальна освітня траєкторія». Обґрунтувати власну позицію щодо теорії розвивального навчання.

Завдання 6. Виступити з підготовленим есе за однією із запропонованих тем: «Внесок мого дослідження у внутрішнє забезпечення якості закладу освіти»; «Внесок мого дослідження в інноваційний розвиток України». У виступі розкрити поставлені педагогічні задачі (задачі дослідницького характеру), шляхи забезпечення якості розв'язання поставлених задач і зробити анотацію методів оцінювання проміжних та кінцевих результатів дослідження.

Підсумки заняття

Підведення підсумків заняття передбачає:

- оцінку:
 - ступеня й рівня підготовки групи й окремих здобувачів до заняття (шкала оцінювання: не підготовлені, підготовлені частково, підготовлені);
 - активності в обговоренні результатів виконання завдань (кількість здобувачів, що брали участь у виконанні завдань);
 - правильності виконання завдань (загальна кількість здобувачів, що виконали завдання без помилок);

- виставлення заліку за підсумками роботи здобувачів, що виконали завдання і прийняли участь в обговоренні і взаємоперевірці;
- видачу додаткових індивідуальних завдань здобувачам, які не одержали заліку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 12

ВИЗНАЧЕННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ПЕДАГОГА В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Мета заняття: на основі знань щодо теорій лідерства забезпечити здатності здобувачів освіти до аналізу та розроблення шляхів удосконалення особистісних якостей у контексті виконання лідерських функцій у педагогічній діяльності та командної роботи.

Завдання для виконання на практичному занятті

Завдання № 1. Розв'яжіть кейс. Завдання виконується в команді.

Кейс «Модель ідеального викладача-лідера»

Сучасні дослідження показали, що зі стилем лідера тісно пов'язані його особистісні якості. Директивний стиль лідерства співвідноситься з такими рисами «сильного» лідера, як домінантність, самостійність, низька тривожність. Однак, він часто виявляється пов'язаним з властивостями, що визначають як прояв «слабкого» характеру. Особливо це стосується таких рис лідера, як м'якість і залежність від групи. Крім цього, з директивним стилем тісно корелює така характеристика особистості, як «фрустрованість». Це пояснюється виникненням у лідерів почуття незадоволеності собою, прагненням компенсувати свої недоліки. У значного числа лідерів компенсація відбувається у формі авторитарного керівництва групою.

Окремі особистісні властивості лідерів на поведінковому рівні нерідко переходять у свою протилежність. Піддатливий груповому тиску, залежний від групи, лідер часто намагається самоствердитися за рахунок жорстких методів лідерства, надмірного контролю за діяльністю членів мікрогрупи.

У поведінці одного і того ж лідера можуть поєднуватися елементи різних стилів, підтверджуючи той факт, що лідерство як соціально-психологічний феномен виникає в результаті взаємодії і конкретних суспільно обумовлених обставин предметної діяльності, суб'єктом якої він є.

Лідер іноді може пристосувати свій стиль спілкування відповідно до вимог конкретної ситуації, і характером, що затвердилися в даній групі міжособистісних відносин, в яких можуть переважати або авторитарний, або демократичний стилі міжособистісного спілкування. У цьому сенсі група вибирає, сприймає і культивує певний тип лідера.

Беручи цю інформацію за основу, молодий науковець вирішив створити модель ідеального викладача-лідера. Однак на шляху виконання цього завдання у нього виникла низка проблем щодо її застосування до умов освітнього процесу.

Питання до кейсу:

1. Якщо б ви виконували б це завдання, на які теорії щодо лідерства ви б опирались і чому?

2. Запропонуйте ваш варіант моделі ідеального викладача-лідера в галузі професійної освіти.

Завдання 2. Як відомо, якості – це система індивідуально-психологічних характеристик людини, які є вимогами для вдалого виконання певного виду діяльності взагалі та педагогічної зокрема. Зважте, якими якостями лідера Ви володієте на сьогодні, а які якості Вам би хотілося виховати в собі з часом? Розробіть програму самовдосконалення Ваших лідерських якостей. Для цього складіть таблицю та внесіть: у першу колонку наявні якості, у другу – ті, які б хотіли мати, у третю – способи досягнення мети щодо формування бажаних якостей лідера.

Завдання 3. Дуглас Мак-Грегор розробив концепцію, яка пояснює різні стилі лідерства. Вона заснована на ряді спільних установок стосовно особистості. Проаналізуйте їх та вкажіть, яка з теорій ближча Вам як педагогу-лідеру і чому? Відповідь оформіть у вигляді таблиці:

Концепція лідерства Д. Мак-Грегора

Теорія X	Теорія Y
Заснована на передбаченні про те, що люди в основному ліниві, не мотивовані на роботу й мають природну схильність уникати відповідальності.	Заснована на передбаченні того, що людям притаманне бажання працювати й, в основному, вони прагнуть робити те, що їм цікаво. Такі люди розширюють завжди коло своєї відповідальності.
Ваша позиція	Ваша позиція
Теорія X	Теорія Y

Підсумки заняття

Підведення підсумків заняття передбачає:

- оцінку:
 - ступеня й рівня підготовки групи й окремих здобувачів до заняття (шкала оцінювання: не підготовлені, підготовлені частково, підготовлені);
 - активності в обговоренні результатів виконання завдань (кількість здобувачів, що брали участь у виконанні завдань);
 - правильності виконання завдань (загальна кількість здобувачів, що виконали завдання без помилок);
- виставлення заліку за підсумками роботи здобувачів, що виконали завдання і прийняли участь в обговоренні і взаємоперевірці;
- видачу додаткових індивідуальних завдань здобувачам, які не одержали заліку.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Професійна педагогіка : підручник / О. В. Грабовський, Л. В. Коломієць, О. С. Савельєва, А. В. Семенова, В. Ф. Яні; за заг. ред. А. В. Семенової. – Одеса : Бондаренко М. О., 2020. – 575 с.
2. Дидактичні основи професійної освіти : підручник для студентів вищих навчальних закладів та педагогічних працівників системи професійно-технічної освіти / О. Е. Коваленко, Н. О. Брюханова, Н. В. Божко, В. В. Белікова, В. Б. Бакатанова ; Укр. інженерно-пед. акад. ; за ред. О. Е. Коваленко. – Харків : Друкарня Мадрид, 2017. – 239 с.
3. Дидактичні основи професійної освіти : підручн. для студ. вищ. навч. закл. та пед. працівн. сист. проф.-техн. освіти / О. Е. Коваленко, Н. О. Брюханова, Н. В. Божко, В. В. Белікова, В. Б. Бакатанова ; Укр. інж.-пед. акад. ; за ред. О. Е. Коваленко. – Харків : Друкарня Мадрид, 2017. – 239 с.
4. Жигірь В. І. Професійна педагогіка: навч. посіб. для вищ. навч. закл. / В. І. Жигірь, О. Чернега ; за ред. М. В. Вачевського. – Київ : Кондор, 2012. – 338 с.
5. Коваленко О. Е. Методика професійного навчання: дидактичне проектування: підруч. для студ. інж.-пед. спец. / О. Е. Коваленко, Н. О. Брюханова, Н. В. Корольова. – Харків : УПА, 2019. – 204 с.
6. Коваленко О. Е. Методика професійного навчання: основні технології навчання: підруч. для студ. інж.-пед. спец. / О. Е. Коваленко, Н. О. Брюханова, Н. В. Корольова. – Харків : УПА, 2019. – 174 с.
7. Максименко В. П. Дидактика: курс лекцій: навч. посіб. / В. П. Максименко. – Хмельницький: ХмЦНП, 2013. – 222 с.
8. Малафійк І. В. Дидактика новітньої школи : навч. посіб. для студентів ВНЗ / І. В. Малафійк. – Київ : Слово, 2015. – 630 с.
9. Фізеші О. Й. Педагогіка: Основи педагогіки. Дидактика. Теорія та методика виховання. Школознавство: навч. посіб / О. Й. Фізеші. – Київ : Кондор-Видавництво, 2015. – 390 с.
10. Андреас Шлейхер. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / Переклала з англ. Ганна Лелів. – Львів: Літопис, 2018. – 296 с.
11. Гао Вайчжень. Глобальна освіта: системний та інституціональний виміри : монографія / Гао Вайчжень; за наук. ред. проф. В. П. Бега. – Київ : Вид-во «Каравела», 2019. – 216 с.
12. Дяченко Н. О. Педагогічні задачі у професійній підготовці майбутніх викладачів: навч. посіб. / Н. О. Дяченко. – Київ : Ліра-К, 2019. – 84 с.
13. Жигірь В. І. Професійна педагогіка: Навч. посіб. / В. І. Жигірь, О. А. Чернега. – Київ : Кондор, 2016. – 336 с.
14. Захарченко В. М. Рамки кваліфікацій у Європейському освітньому просторі: навчально-методичний посібник / В. М. Захарченко, М. В. Міусов, Д. Г. Парменова. – Одеса: НУ «ОМА», 2017. – 88 с.
15. Маркіна Л. Л. Конспект лекцій з дисципліни «Педагогіка та психологія вищої школи» / Л. Л. Маркіна. – Дніпро, 2016. – 70 с.
16. Мельничук С. Г. Педагогіка (Дидактика) : навч. посіб. / С. Г. Мельничук – Кіровоград : РІК-Медіа, 2016. – 176 с.

17. Радкевич В. Концептуальні основи практико-орієнтованої підготовки викладачів професійної освіти і навчання / В. Радкевич, Г. Романова, О. Бородієнко // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. праць: Вип. 16 / Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України; [ред. кол.: В.О. Радкевич (голова) та ін.]. – ЖККГВ «Полісся» ЖОР., Житомир 2018. – С. 5 – 13.

18. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). – К.: ТОВ «ЦС», 2015. – 32 с. (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). – К.: CS Ltd., 2015. – 32 p.)

19. Voronina-Pryhodii D.A. Nomination as a Cognitive Process in the Sphere of Professional Activity / D.A. Voronina-Pryhodii // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2019 – Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов. – Вип. 19. – С. 118–132.

20. Krasylnykova H. The quality monitoring systems of professional training in Ukrainian Universities / H. Krasylnykova // Intellectual Archive. – Canada. – 2015. – Vol. 3 – № 2. – P. 91–96.

21. Orlov V. Freedom of pedagogical activity: Contradictions and their solutions / V. Orlov // Opcion: Revista de Ciencias Humanas y Sociales – Vol. 35. – Edición Especial. – 2019. – №. 19. – С. 307–331. Режим доступу: <http://produccioncientificaluz.org/index.php/opcion/article/view/24043>

22. Radkevych V. Vocational education and training and vocational teacher education system in Ukraine: A path and social cohesion. / V. Radkevych, G. Romanova, M. Artiushyna, O. Borodienko // Improving Teacher Education for Applied Learning in the Field of VET. Waxmann, 2018. – P. 134–160.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Васильєва Марина Петрівна
Рубан Наталія Павлівна

НАУКОВО-ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Методичні рекомендації до практичних занять
для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня денної
та заочної форм здобуття освіти за спеціальністю А1 «Освітні науки»

В авторській редакції

Підписано до розміщення 25.06.2025. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 1,63. Обсяг 1,395 Мб. Зам. № 238/25.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна